

DE VADER

Een paar jaar later toonde Dr Zuiderman van de Openbare Leeszaal in de Tolstraat mij zijn manuscript, liassen van glimmend witte papiertjes en vroeg me of ik ze ook eens lezen wilde en mij zijn advies mededeelen. Die witte, ongelinieerde papiertjes, waarop de oude Azijnman met geteekende steile letters zijn zorgen geschreven had, boeiden me zeer. Ik las ze achter elkaar door en keerde spoedig naar de leeszaal in de Tolstraat terug om Dr Zuiderman er toe aan te sporen de literaire nalatenschap van Abraham Azijnman — vrede zij met hem — zoo spoedig mogelijk uit te geven.

Amsterdam, November 1934.

Nu ben ik de deur uitgezet. Nu ben ik alleen. Het is kinderachtig om me de vraag te stellen, of ik dit verdiend heb. En toch kan ik het niet nalaten. Een kind kan niet leven midden in de onrechtvaardigheid. En een mensch leert 't ook nooit. We vragen allemaal van God, wat een kind van z'n ouders vraagt en als 't niet klopt met de rechtvaardigheid zijn we ontsteld.

Misschien heb ik geen recht te klagen over onrechtvaardigheid. God kent mijn zonden en zelf ken ik ze niet allemaal. Misschien zijn geen duizendsten van mijn zonden mij bewust. M'n vader zei altijd in z'n eenvoud: „Men mag niet morren!” Niemand weet wie op 't oogenblik dat hij zich over de onrechtvaardigheid van het lot beklagt door zijn schuld zit te huilen. Ik sla me dus niet op de borst en roep uit: Waarom is mij dit gebeurd, mij, den tsaddiek!¹ Maar ik begrijp mijn leven niet. En toch kan 't zijn dat ik gestraft ben omdat ik net als Job bij God met een vordering verscheen: een vordering tot schadevergoeding. Ik wilde beloond worden in mijn kinderen voor wat ik mezelf tekort deed en voor wat ik tekort gekomen ben. God is misschien nog heel clement geweest, toen Hij mij in mijn kinderen gestraft heeft en niet henzelf.

Als 't om m'n uiterlijk leven ging, zou ik er nooit aan begonnen zijn, van m'n werkloosheid te profiteeren om over mezelf te vertellen. Het is niet de moeite waard. De menschen die me gekend hebben, zouden verbaasd zijn, dat iemand als ik over zijn leven schrijven wil! 't Is allemaal innerlijk gebeurd. 't Is ontzaglijk wat een mensch mee kan maken zonder dat het geschiedenis is. Wat is dat nu voor een romanheld. Abraham Azijnman, een oude Amsterdamsche Jood, die vanaf zijn zestiende jaar diamantbewerker geweest is, een fatsoenlijk snijder, jong als weduwnaar achtergebleven. Maar, vrienden, de meeste geschiedenissen en zeker de meest droevige, en de meest hartstochtelijke, zijn zij die vertellen van wat een mensch niet geworden is en van wat er niet gebeurd is.